

Urbanistické hodnoty ÚAP Kadaň

popis jevů

zpracoval Bc. Jan Hanzlík, NPÚ ú. o. p. Ústí nad Labem

Hvězdičkou (*) jsou označena sídla hodnotnější, třemi (***) nejhodnotnější.

KADAŇSKO

Blov

Dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení kolem návsi tvaru širokého písmena L. Prostor návsi byl v 18. a 19. stol. doplněn domkářskou zástavbou.

Čejkovice*

Dochovaný urbanismus vsi vrcholně středověkého založení kolem obdélníkové návsi. V jižní a severovýchodní části byla soustředěna domkářská zástavba 18. a 19. stol., ze které téměř žádné objekty nezůstaly. Řada památkově hodnotných usedlostí různého stáří a velikosti ve vysokém stupni dochování, které tvoří jen málo narušený celek.

Dobřeneč*

Dochované uspořádání vsi středověkého založení kolem široké obdélné návsi, poměrně ucelený soubor lidové architektury severozápadních Čech.

Kadaňská Jeseň

Ves tvořená několika velkými usedlostmi s pozůstatkem rozlehlé zahrady s nádrží v jihovýchodní části. Toto uspořádání zůstalo dodnes zachováno.

Kadaňský Rohozec

Dochované urbanistické uspořádání vsi středověkého založení kolem protáhlé trojúhelníkové návsi. Dodnes se dochovaly některé usedlosti a domkářská zástavba uprostřed návsi, která je dnes díky domkům a částečné likvidaci vesnice značně zmenšená. Z původního rozsahu vsi zůstala zhruba její východní polovina.

Kojetín u Radonic

Dochované urbanistické uspořádání vsi středověkého založení kolem návsi ve tvaru velmi protáhlého oválu s kostelem situovaným přibližně uprostřed. Prostor návsi byl hustě zastavěn domkářskou zástavbou v 18. a 19. století a byl tak rozdělen na několik menších prostorů. Velká část usedlostí a domků zanikla po 2. sv. válce a půdorys vsi je dnes v terénu těžko čitelný.

Libědice a Brusy**

Urbanisticky velmi hodnotné sídlo se dvěma jádry. První tvoří protáhlá obdélníková náves v severovýchodní části s řadou usedlostí ve vysokém stupni dochování. Druhé jádro tvoří menší „dvojnáves“, složená ze dvou čtverců a ohraničená z východní strany zámekem a z jižní kostelem, který vytváří krajinnou dominantu i v dálkových pohledech. V severozápadním koutu sídla se nachází nepravidelně uspořádaná „chudší“ čtvrť Brusy, pravděpodobně

založená až v 18. století v souvislosti s nárůstem počtu chalupníků. Sídlo je jen málo narušeno pozdějšími zásahy.

Miřetice u Vintířova*

Částečně dochované uspořádání vrcholně středověké lokační vsi, založené kolem obdélníkové návsi. Dochovala se především severní strana s řadou usedlostí. V západní části návsi dochovaná část domkářské zástavby.

Nové Třebčice*

Sídlo, vysazené na formálně vytříbeném půdorysu obdélníkové návsi s poměrem stran 2:1. Bohužel není známa doba založení, pravděpodobně ale půjde o pozdní středověk. Dochovala se bohužel spíše jen jižní strana návsi, za to však téměř bez devastujících zásahů. Řada cenných objektů lidové architektury, náležející spíše k podbořanskému regionu. V jihozápadním koutu směrem na Velikou Ves zbytky domkářské zástavby.

Pětipsy

Převážně dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení. Struktura vesnice je nepravidelná, jádro mohly tvořit dvě návsi – jedna čtvercová ve východní části, jedna obdélná v západní části u zámku. V 18. a 19. století vzniklo několik enkláv domkářské zástavby, roztroušených víceméně po celé vsi včetně zmíněných návěsních prostorů. V jihozápadním koutu sídla rozlehlý areál zámku s panským dvorem a rybníkem.

Podlesice

Částečně dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení. Nejstarší částí vesnice je nepochybně obdélná návěs, orientovaná od jihu k severu s kostelem a dochovanou východní stranou. Severním a severozápadním směrem vybíhají ulice s domkářskou zástavbou z 18. či 19. století. Na severním konci návsi rozlehlý panský dvůr.

Poláky

Zčásti dochované urbanistické uspořádání vsi, nejspíše vrcholně středověkého založení se zámkem a panským dvorem.

Račetice*

Dochované půdorysné uspořádání vsi kolem obdélníkové návsi nejspíše vrcholně středověkého založení. Jižní i severní strana návsi zachovány celistvě s řadou usedlostí ve vysokém stupni dochování. V jihozápadním koutu podél cesty se nachází domkářská zástavba, v koutu severozápadním areál panského dvora.

Radechov

Zčásti dochovaný urbanismus nepravidelně založené vsi s několika usedlostmi a několika domky. Dochováno spíše torzálně.

Radonice*

Převážně dochovaný urbanismus městečka, soustředěného kolem čtvercového náměstí. V pozdější době (18. a 19. stol.) vznikly jednak ulice jihozápadním směrem a řadová zástavba podél silnice na sever od náměstí, stejně jako domkářská enkláva jižně od náměstí.

Široké Třebčice**

Ves středověkého založení s panským sídlem kolem dvojité návsi tvořené dvěma čtverci. Mimořádně hodnotným je komplex bývalého židovského ghetta, které bylo založeno uvnitř vesnice v 18. století židy, pozvanými sem vrchností, aby zlepšili ekonomickou situaci regionu. Ghetto obsahovalo 7 řad po pěti domech a synagogu. V roce 1900 však již žádní židé v ghettu nebydleli a domy včetně synagogy byly zčásti přestavěny a zčásti zbořeny.

Úhošťany*

Dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení se dvěma návsemi – horní trojúhelníkového tvaru a dolní obdélníkového. Na jejich předělu vznikla v 18. století domkářská zástavba. Řada dochovaných usedlostí.

Veliká Ves*

Dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení s obdélníkovou návší a areálem panského (resp. klášterního) dvora v severozápadní části. Řada dochovaných usedlostí různého stáří, důstojně opravené.

Vilémov*

Převážně dochovaný urbanismus městečka, soustředěného kolem obdélního náměstí s dvěma vybíhajícími ulicemi s řadovou zástavbou – západním a východním směrem.

Vinaře*

Dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení kolem návsi kapkovitého tvaru.

Vintířov*

Ojedinelý celek vsi, rozlehlého zámeckého areálu s parkem a poutního kostela P. Marie Pomocné na Vintířovském vrchu. Samotná ves je vrcholně středověkého založení kolem čtvercové návsi.

Vitčice

Dochované urbanistické uspořádání vsi vrcholně středověkého založení s několika velkými usedlostmi.

Zahořany

Dochované urbanistické uspořádání malé vsi vrcholně středověkého založení s rozlehlým areálem panského dvora. Varianta A – do hodnoty je zahrnuta i třídílna dolu Prokop, pozoruhodné dílo průmyslové architektury s oktogonálním komínem s nádrží. Var. B – do hodnoty není zahrnuta třídílna dolu Prokop.

Želina

Poněkud chaoticky uspořádaná enkláva domků s nejistým datem založení, nejpozději však v 18. století.

KLÁŠTERECKO

Domašín

Ves středověkého založení kolem návsi ledvinového tvaru. Lánová plužina navazuje přímo na usedlosti. Vnitřní prostor návsi dodatečně vyplněn domkářkou zástavbou.

Klášterecká Jeseň

Dochované urbanistické uspořádání malé vsi středověkého založení.

Kotvina

Dochovaný urbanismus vsi, založené nejspíše poměrně pozdně (18. stol.). Horská ves nepravidelného uspořádání s dvěma zřetelnými jádry.

Lestkov

Ves nepravidelného, pravděpodobně středověkého, založení.

Louchov

Ves středověkého založení kolem návsi podlouhlého tvaru, později rozrostlou ještě severním směrem.

Okounov

Ves středověkého založení kolem rozsáhlé návsi obdélného tvaru. V 18. stol. prostor návsi vyplněn domky.

Oslovice

Ves středověkého založení kolem poněkud chaotického tvaru.

Perštejn

Částečně dochovaný urbanismus města středověkého založení, původně spíše s roztroušenou zástavbou, zahušťovanou v období průmyslového rozmachu až do kompaktní řadové zástavby v dnešním centru. Město je tak ukázkou podobného vývoje menších sídel v regionu v průmyslové éře.

Petlery

Ves středověkého založení kolem návsi trojúhelníkového tvaru, později vyplněné domkářkou zástavbou. Lánová plužina navazuje přímo na usedlosti a je tak typický reprezentantem lánové horské vsi.

Rašovice

Ves středověkého založení kolem návsi obdélného tvaru. V jižní části podél ulice domkářská zástavba původem z 18. či 19. století. Východní část původní vsi včetně zámku zničena.

Údolíčko

Horská ves pravděpodobně novověkého založení v návaznosti na provozy zpracování důlních surovin bez zřetelného ohniska. Zástavba situována především podél potoka.

VEJPRTSKO

Černýš

Ves středověkého založení kolem malé návsi obdélného tvaru.

Háj u Loučné*

Typický představitel horské lánové vsi, plánovitě zakládáné v 16. století v návaznosti na rozmach těžby rud. Plužina navazuje ve velmi dlouhých pásech přímo na jednotlivé usedlosti.

Horní Halže

Horská ves novověkého založení.

Kovářská

Částečně dochovaný urbanismus města středověkého založení, původně vznikající živelně s roztroušenou zástavbou, zahušťovanou v období průmyslového rozmachu až do záměrného vytvoření městského centra (dnešní Švermovo náměstí) na počátku 20. století.

Kryštofovy Hamry

Horská ves s nepravidelně rozmístěnou zástavbou, soustředěnou podél údolní cesty a potoka. Ves byla založená nejspíše na přelomu 18. a 19. století poblíž několika hamrů, soustředěných podél potoka. Ve druhé polovině 19. století se vyvinulo ve střední části jádro se soustředěnou ulicovou zástavbou.

Loučná pod Klínovcem*

Typický představitel horské lánové vsi, plánovitě zakládáné v 16. století v návaznosti na rozmach těžby rud. Plužina navazuje ve velmi dlouhých pásech přímo na jednotlivé usedlosti. Znatelné centrum kolem bývalého kostela.

Měděnec***

Jedno z řady unikátně založených měst v českém Krušnohoří. Město bylo založeno ve 40. letech 16. století na šachovnicové síti po vzoru německého Marienbergu. Šachovnicové založení vychází z návrhů humanistického myslitele Ulricha Rühleina von Calw a je ovlivněno teoriemi ideálních měst renesančních myslitelů (Filarete, Albrecht Dürer apod.). Navíc takto pozdní založení města je unikátní z celorepublikového hlediska (mimo Krušné hory pouze cca 5 dalších měst). Město bylo bohužel poškozeno rozsáhlými demolicemi. Do hodnoty je zahrnut i vrch Mědník, který byl při lokaci města rozhodující a zajišťoval mu prosperitu. Dalšími městy tohoto založení v Krušných horách jsou Boží Dar, Hora svatého Šebestiána, Horní Blatná, Místo, Mikulov a Výsluní.

Vejperty**

Částečně dochovaný urbanismus města středověkého založení, původně spíše s roztroušenou zástavbou, zahušťovanou v období průmyslového rozmachu až do kompaktní řadové zástavby se zřetelnou cílenou tvorbou městského prostoru v dnešním centru. Řada hodnotných průmyslových objektů (včetně nádraží kdysi hraničního mezi Rakouskem-Uherskem a Pruskem) dokládajících vývoj města a jeho období prosperity.

Vejperty – Nové Zvolání Horská ves novověkého založení.

Návrh na architektonicky hodnotné stavby

Důl Měděnec (býv. důl Václava Řezáče)
nádraží ve Vejrtech, Výsluní, Kovářské.
třídírna dolu Prokop v Zahořanech
škola ve Vilémově (autor Milan Babuška)
mlýn čp. 59 ve Vintířově
Široké Třebčice – zbytky synagogy (k.ú. Veliká Ves, p.p.č. 328)

plus:

veškeré stavby z www.industrialnitopografie.cz (web Výzkumného centra průmyslového dědictví)